

นโยบายส่งเสริมการอ่านของประเทศไทย: ภาพรวม ปัญหาและแนวทางการพัฒนา *

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ

ความนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานาน มีหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือและการรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน รัฐบาลมีการกำหนดนโยบายด้านการอ่านอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนนโยบายด้านการศึกษา ได้แก่ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) และการกำหนดทศวรรษแห่งการอ่าน (พ.ศ. 2552 – 2561)

เอกสารนี้มีเนื้อหา 3 ส่วนหลักประกอบด้วย

1) **นโยบายส่งเสริมการอ่านที่สำคัญของไทย** ซึ่งกำหนดเป็น 3 ช่วง คือนโยบายก่อน พ.ศ. 2542 นโยบายระหว่าง พ.ศ. 2542 – 2551 ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญคือการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 นับเป็นรากฐานในการพัฒนาการศึกษายุคใหม่ของประเทศ และในด้านการส่งเสริมการอ่านยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะและนิสัยด้านการอ่านไว้โดยตรง และนโยบายระหว่างพ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน ซึ่งมีนโยบายที่สำคัญๆ คือ นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) และการกำหนดทศวรรษแห่งการอ่าน (พ.ศ. 2552 – 2561)

2) **ผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายส่งเสริมการอ่าน** ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วนคือ กลไกการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ สภาพการอ่านของเด็กไทยและคนไทย และปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมการอ่าน

3) **แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการอ่าน**

1) นโยบายด้านการส่งเสริมการอ่านที่สำคัญ

ประกอบด้วยนโยบายด้านการส่งเสริมการอ่าน 3 ช่วงสำคัญ คือ นโยบายก่อน พ.ศ. 2542 นโยบายระหว่าง พ.ศ. 2542 – 2551 และนโยบายระหว่างพ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน รายละเอียดดังนี้

* บทความในการประชุมวิชาการ Thailand Conference on Reading 2011 จัดโดยสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ TK Park วันที่ 24-25 สิงหาคม พ.ศ.2554

นโยบาย ก่อน พ.ศ. 2542

นโยบายส่งเสริมการอ่านของไทยในช่วงก่อน พ.ศ. 2542 เน้นที่การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียน การวางรากฐานทางการศึกษาให้เข้มแข็ง เน้นด้านการอ่านออกเขียนได้ การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ใฝ่หาความรู้ และค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม การให้ความสำคัญกับครอบครัวในการวางรากฐานความรู้และคุณธรรม ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการผลิตหนังสือ ตำราเรียน ที่มีคุณภาพ ราคาถูกและส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน รายละเอียดดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

ประเทศไทยเริ่มมีวาระแห่งชาติด้านการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาหนังสืออย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2515 เมื่อองค์การยูเนสโกประกาศให้เป็นปีหนังสือสากล ด้วยเหตุผลที่ว่าหนังสือมีส่วนสำคัญในการสร้างความเจริญของสังคมและบุคคล ทั้งเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชนในชาติต่างๆ ยูเนสโกได้ขอความร่วมมือให้ประเทศสมาชิกร่วมฉลองปีหนังสือสากล ด้วยการจัดกิจกรรมอันเหมาะสม ประเทศไทยในฐานะสมาชิกขององค์การยูเนสโก โดยมีคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (Thailand National Commission for UNESCO) เป็นผู้ดำเนินงาน ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อจัดงานปีหนังสือระหว่างชาติ 2515” ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน มีกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนของหน่วยงานและสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือ ดำเนินโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาหนังสือ 19 โครงการ และมีโครงการสำคัญ 2 โครงการ คือ **โครงการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ** และ **โครงการประกวดหนังสือดีเด่น** โดยโครงการประกวดหนังสือดีเด่นเริ่มต้นในปี 2515 โดยมีสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยรับผิดชอบดำเนินการ และ “คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ” ซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงศึกษาธิการ รับช่วงดำเนินการต่อมาตั้งแต่ พ.ศ. 2516 จนถึง พ.ศ. 2546 และภายหลังการปฏิรูปโครงสร้างหน่วยงานภายในกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดการประกวดหนังสือดีเด่นต่อมา

สำหรับโครงการจัดงานหนังสือแห่งชาติ นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สำนักพิมพ์ผลิตและพัฒนาหนังสือให้มีคุณภาพ และกระตุ้นให้คนไทยเห็นความสำคัญของการอ่าน ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในปี 2554 นี้เป็นการจัดงานครั้งที่ 39 พร้อมกับงานหนังสือนานาชาติ ครั้งที่ 9 การจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติในระยะแรกๆ คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยจัดงาน โดยมีสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยดูแลส่วนของการออกร้านหนังสือ และต่อมาเมื่อภาคเอกชนมีความเข้มแข็งกระทรวงศึกษาธิการจึงได้โอนการจัดงานให้กับสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยดูแลเกือบทั้งหมด ยกเว้นในส่วนของพิธีการในวันเปิด

งานซึ่งมีการนำผู้ได้รับรางวัลจากการประกวดหนังสือดีเด่นเข้ารับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีซึ่งเป็นองค์ประธานเปิดงาน

แผนการศึกษาแห่งชาติ

ในระยะเริ่มแรกของแผนการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2520 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการอ่านและการเรียนรู้แล้ว โดยเน้นความรู้และทักษะการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และปัจจัยสนับสนุน คือ การผลิตตำราเรียน ดังนี้ ข้อ 13 กล่าวว่า “รัฐพึงจัดการศึกษาให้ประชาชนชาวไทยทุกคน สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ในการติดต่อทำความเข้าใจกัน” ข้อ 14 กล่าวว่า “รัฐพึงเร่งจัดและสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนในลักษณะต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีโอกาสได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียน” ข้อ 26 กล่าวว่า “รัฐพึงสนับสนุนให้มีการผลิตตำรา บทเรียน และเอกสารทางวิชาการอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้โดยไม่ขัดต่อวัฒนธรรมไทย ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมาย” ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2535 ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ข้อ 13 กล่าวว่า “จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเข้าใจและรู้จักคิดแบบวิทยาศาสตร์ และที่เอื้อให้ผู้เรียนใฝ่หาความรู้ รู้จักคิดริเริ่ม รวมทั้งมีความสามารถในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์”

การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีคณะที่ 53 นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี แถลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540 นโยบายด้านการศึกษา เน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดแผนการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ การให้ความรู้แก่ครอบครัวเพื่อวางรากฐานเบื้องต้นแก่เด็กก่อนเข้าวัยเรียน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม ในช่วงแผนฯ นี้ประเทศอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ประเทศเผชิญกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ การจัดทำแผนจึงเน้นที่คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การเตรียมความพร้อมให้ประชากรของประเทศสามารถเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ และความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมการอ่าน โดยปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม กระตุ้นและสนับสนุนการค้นคว้าหาความรู้ผ่านหนังสือและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้มาตรการภาษีสนับสนุนให้มีหนังสือ อุปกรณ์สร้างเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและราคาถูก ส่งเสริมการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน การพัฒนาการถ่ายโอนหน่วยกิจที่เชื่อมกันได้ทุกระดับ และส่งเสริมการศึกษาเพื่อการอ่านออกเขียนได้ โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาส

นโยบาย พ.ศ. 2542 – 2551

ในช่วงหลัง พ.ศ. 2540 เป็นช่วงที่ประเทศไทยเร่งฟื้นฟูประเทศจากวิกฤติเศรษฐกิจ มีการปฏิรูปประเทศในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุให้มีการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาขึ้น ประกอบกับคุณภาพการศึกษาของคนไทย ซึ่งเป็นผลผลิตของระบบการศึกษายังไม่ตรงกับความต้องการทำให้คนไทยไม่สามารถก้าวเข้าสู่การแข่งขันในระดับโลกได้ จึงได้มีการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และได้มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้เป็นไปตามร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

นับเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกที่กล่าวถึงคุณลักษณะและนิสัยด้านการอ่านโดยตรง โดยในมาตรา 24 วรรค 3 กำหนดให้มีการ “จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง” นอกจากนี้ยังได้กำหนดปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนการอ่านและการเรียนรู้ เช่น มาตรา 7 กล่าวว่า “กระบวนการเรียนรู้มุ่งให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” มาตรา 23 วรรค 4 เน้นความรู้และทักษะด้านภาษา “เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง” มาตรา 25 กล่าวว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ”

พระราชบัญญัติการศึกษานี้ นับได้ว่าเป็นรากฐานในการพัฒนาการศึกษายุคใหม่ของประเทศ และในด้านการส่งเสริมการอ่านยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะและนิสัยด้านการอ่านไว้โดยตรง คือ จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อมาเมื่อพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี คำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 แนวนโยบายด้านการศึกษา ก็ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และในส่วนของการส่งเสริมการอ่าน ได้กล่าวถึงการสร้างนิสัยรักการอ่าน การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการจัดให้มีสื่อและแหล่งการอ่านและการเรียนรู้อย่างเพียงพอ

การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา

การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา แนวนโยบายด้านการศึกษาที่กล่าวถึงการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ในระยะแรกเน้นที่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ต่อมาคณะรัฐมนตรีคณะที่ 54 ที่มี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต และมีปัญหาเป็นทุนไว้สร้างแรงงานและสร้างรายได้ และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักการศึกษารสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ในด้านการส่งเสริมการอ่าน ได้สานต่อเจตนารมณ์ตาม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนี้ 1) เน้นปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนิสัยรักการอ่าน จัดให้มีห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างทั่วถึง 2) พัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบท

ในช่วงนี้รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ. 2546 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เป็นปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เพื่อรณรงค์ให้คนไทยเห็นความสำคัญของการอ่านและมุ่งสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ มีกิจกรรมที่สำคัญ คือ “วางทุกงาน อ่านทุกคน” รณรงค์ให้ประชาชนทุกคนอ่านหนังสือทุกวัน วันละ 10 – 15 นาที ต่อมาใน พ.ศ. 2547 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) เพื่อเป็นแหล่งบริการองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในด้านต่างๆ

เมื่อพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ได้บริหารประเทศต่ออีกวาระหนึ่งคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 กล่าวถึงการอ่านไว้ ดังนี้ 1) รัฐบาลจะส่งเสริมนิสัยรักการอ่านหนังสืออย่างจริงจังตั้งแต่เด็กจนตลอดชีวิต เพื่อรองรับสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ 2) เร่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบ ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาความรู้ และเป็นสังคมที่ประชาชนมีความสุข สนุกสนานกับการหาประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ โดยรัฐบาลจะร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อสร้างแหล่งบริการองค์ความรู้ให้กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอย่างสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และดำเนินการเชื่อมเครือข่ายความรู้ของทุกโรงเรียนเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

จนกระทั่งถึงคณะรัฐมนตรีคณะที่ 59 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2551 กล่าวถึงเรื่องการอ่านไว้ในคำแถลงนโยบายด้านการศึกษา คือ 1) ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารจัดการ ระดมทรัพยากรเพื่อการปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา พัฒนาครู พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าสู่มหาวิทยาลัย พัฒนาหลักสูตร รวมทั้งปรับหลักสูตรวิชาแกนหลักรวมถึงวิชาประวัติศาสตร์ ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน พัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ 2) ปรับบทบาทการศึกษานอกโรงเรียนเป็นสำนักงานการศึกษาตลอดชีวิต จัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ 3) ส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเชิงสร้างสรรค์อย่างชาญฉลาดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ 4) เชื่อมโยงบทบาทสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางศาสนาเพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน

ในส่วนของภาคเอกชนเองก็ได้มีส่วนผลักดันจนกระทั่งรัฐบาลมีนโยบายในระดับประเทศ ได้แก่ ใน พ.ศ. 2548 มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็กซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเป็นแกนนำในการผลักดันจนกระทั่งคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2548 เห็นชอบให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีเป็นวันหนังสือเด็ก

แห่งชาติ และในพ.ศ. 2549 สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทยและภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐบาลและเอกชนรวม 32 องค์กร ร่วมกันก่อตั้งเครือข่ายหนังสือเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และผลักดันยุทธศาสตร์หนังสือเพื่อเด็กขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)

เป็นแผนที่เน้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนต่อเนื่องจากแผนฉบับที่ 8 และมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการบริหารจัดการที่ดีในทุกระดับ โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกระดับ แนวทางการพัฒนาประเทศจึงพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดย “พัฒนาให้ประชาชนสามารถสร้างเสริมสุขภาพด้วยตนเองภายใต้ระบบสุขภาพที่มีความหลากหลายเป็นองค์รวม มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม มีการปฏิรูปการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่ทำให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านคุณธรรม วิชาการ คุณภาพและมาตรฐานฝีมือแรงงาน รวมทั้งตระหนักในความสำคัญที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ” โดยหนึ่งในปัจจัยที่รัฐบาลให้ความสำคัญ คือ การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีแนวทางที่สำคัญ คือ 1) ปรับปรุงการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยเพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น รวมทั้งเนื้อหาสาระทางด้านศีลธรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง 2) ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ 3) สนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันทางศาสนามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อสร้างทางเลือกที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลายและเหมาะสม

ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้

ในปี 2546 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เป็นปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เพื่ออรรถรงค์ให้คนไทยเห็นความสำคัญของการอ่านและมุ่งสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเน้น 5 สาระหลัก คือ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ที่จะนำไปสู่การบูรณาการสาระการเรียนรู้อื่นๆ และมีกิจกรรมรณรงค์ที่สำคัญ คือ ‘วางทุกงาน อ่านทุกคน’ และกำหนดมาตรการส่งเสริมการอ่านใน 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับสถานศึกษา โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างหลากหลายและสม่ำเสมอ พัฒนาการอ่านของนักเรียนตั้งแต่ระดับอ่านออก อ่านเป็น อ่านสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัย และสร้างแรงจูงใจและชี้แนะให้พ่อแม่ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

รัฐบาลได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) พ.ศ.2547 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสแสวงหาและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อเพิ่มความรู้และพัฒนาคุณภาพความคิด ให้เป็น “คนรุ่นใหม่” ที่พร้อมรับมือกับสถานการณ์โลกที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่สูงขึ้น สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้มีลักษณะเป็นองค์กรการเรียนรู้ขนาดใหญ่ที่สมบูรณ์ หลากหลาย และเป็นองค์กรนำทางด้านฐานความรู้ ประกอบไปด้วยส่วนงานภายในซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 5 ส่วนงาน ที่กำลังในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เน้นส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีนิสัยรักการอ่าน และแสวงหาความรู้และการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ทันสมัยในรูปแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” โดยส่งเสริมให้เยาวชนมีโอกาสพัฒนาแลกเปลี่ยน และแสดงผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์
- 2) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ เป็นแหล่งทรัพยากรข้อมูลการเรียนรู้ด้านการออกแบบที่สร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้คนไทยมีพลังสร้างสรรค์เพื่อสร้างสินค้าใหม่หรือผลงานที่เป็นต้นฉบับ
- 3) สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ถ่ายทอดความรู้สาขาต่างๆ ผ่านนิทรรศการสร้างสรรค์ โดยใช้นวัตกรรมใหม่ในการเล่าเรื่องราวของชนชาติ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และเศรษฐกิจไทยในรูปแบบมีชีวิต ที่สามารถจุดประกายความอยากรู้ การตั้งคำถาม และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิทรรศการกับผู้ชม เพื่อเกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 4) ศูนย์ความเป็นเลิศด้านชีววิทยาศาสตร์ของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการจัดการองค์ความรู้ให้เกิดและเพิ่มมูลค่าในด้านชีววิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ
- 5) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม มีบทบาทหลักในการเสริมหนุน เชื่อมประสาน เพิ่มพลังเครือข่าย ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นการรวมพลัง ยกระดับ แพร่ขยายในบริบทต่างๆ ในทุกภาคส่วนของสังคม

วันหนังสือเด็กแห่งชาติ

คณะรัฐมนตรีมีมติวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2548 เห็นชอบให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันหนังสือเด็กแห่งชาติ (คณะกรรมการนานาชาติด้านหนังสือเด็กและเยาวชน (International Board on Book for Young People – IBBY) ได้ประกาศให้วันที่ 2 เมษายน เป็น “ วันหนังสือเด็กแห่งชาติสากล ” ซึ่งปี 2548 เป็นปีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระชนมายุ 50 พรรษา กระทรวงศึกษาธิการจึงถวายพระเกียรติเพื่อรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงส่งเสริมการอ่าน ทรงประพันธ์บทพระราชนิพนธ์สำหรับเด็กและเยาวชน มาแต่ครั้งทรงพระเยาว์ พระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์เป็นที่ประจักษ์แก่ปวงชนชาวไทยและชาว

ต่างประเทศ ประกอบกับเป็นการสะท้อนให้เห็น ความตั้งใจในการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านและพัฒนาหนังสือสำหรับเด็ก รวมทั้งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์หนังสือสำหรับเด็ก

ปี 2549 หน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวม 32 องค์กร รวมกันก่อตั้ง เครือข่ายหนังสือสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว ผลักดันยุทธศาสตร์หนังสือสำหรับเด็ก 4 ด้าน คือ 1) ยุทธศาสตร์ การกระจายหนังสือให้เข้าถึงเด็ก 2) ยุทธศาสตร์รณรงค์ให้เกิดความต้องการและพฤติกรรมการอ่าน 3) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมให้มีหนังสือที่มีคุณภาพและราคาเหมาะสม 4) ยุทธศาสตร์ปกป้องเด็กจากสื่อที่เป็นภัยและขจัดอุปสรรคต่อการอ่านของเด็ก

นโยบาย พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน

นโยบายส่งเสริมการอ่านของไทยยังคงมีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งเป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาประเทศได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่อง โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) เน้นพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน โดยกำหนดให้ครอบครัวปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน สนับสนุนการเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจอย่างต่อเนื่อง และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ซึ่งเป็นฉบับร่างอยู่ระหว่างการจัดทำและระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เน้นสร้างภูมิคุ้มกันประเทศเพื่อให้ประเทศไทยสามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศบนฐานความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย มุ่งใช้ความรู้เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ และมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านคือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และองค์ความรู้ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่

ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2552 เป็นต้นมามีนโยบายสำคัญๆ ได้แก่ **นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 -2561)** ซึ่งสืบเนื่องจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาล (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) ที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ กำหนดวิสัยทัศน์ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และนโยบายด้านการส่งเสริมการอ่านโดยตรงอีกประการหนึ่งคือ การที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2552 กำหนดให้ **การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ** กำหนดให้พ.ศ. 2552 – 2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน กำหนดให้วันที่ 2 เมษายนของทุกปีเป็น **วันรักการอ่าน** และกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกลไกขับเคลื่อนการส่งเสริมการอ่านให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งคณะกรรมการนี้ได้ผลักดันจนกระทั่งรัฐบาลออก **พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการยกเว้นรัชฎากร (ฉบับ 515) พ.ศ. 2554** ยกเว้นภาษี เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการอ่าน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) เป็นระยะที่ การเมืองและเศรษฐกิจมีความผันผวน แผนฯ ฉบับนี้จึงเน้นพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิ ปัญญาและการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรมนำความรู้ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็น ฐานที่มั่นคงของประเทศ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทาง ชีวภาพและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการ บริหารจัดการประเทศ โดยมีแนวทางการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน คือ

- 1) การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถเข้าถึง แหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ และวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่จูงใจให้เด็กสนใจและใฝ่รู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ ในการจัดการเรียนการสอนและการแสวงหาความรู้ พัฒนาคุณภาพครูให้รู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่
- 3) จัดทำข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานและอาชีพเผยแพร่ผ่านสื่อใน รูปแบบต่างๆ
- 4) พัฒนาแหล่งความรู้ เพิ่มการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะเพื่อการเรียนรู้ ผลักดันให้องค์กร ต่างๆ ในสังคมจัดการศึกษาในรูปศูนย์การเรียนรู้ที่มุ่งจัดการเรียนขั้นพื้นฐานและวิชาการด้านต่างๆ เพื่อพัฒนา ศักยภาพคนไทย และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- 5) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้และปรับตัวรองรับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างโอกาสการ เข้าถึงแหล่งข้อมูลและความรู้
- 6) กำหนดให้ครอบครัวปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน สนับสนุนการเรียนรู้ตามศักยภาพและความ สนใจอย่างต่อเนื่อง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ซึ่งเป็นฉบับร่างอยู่ ในระหว่างจัดทำและระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันประเทศเพื่อให้ประเทศไทย สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนา ประเทศให้อยู่บนฐานความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย มุ่งใช้ความรู้ในตัวตน ความรู้ทางเทคโนโลยี และความรู้ ในวิทยาการต่างๆ เป็นปัจจัยหลักของการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ **สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง** และมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง กับการส่งเสริมการอ่านคือ **ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน** โดยมี แนวทางการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศใน อนาคต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่ มีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- 1) จัดให้มีกลไกการขับเคลื่อนและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาให้เชื่อมโยงทั้งในระบบ นอก ระบบ และในทุกระดับการศึกษา ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และส่งเสริมความร่วมมือของ

ภาคีเครือข่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพของเด็ก และเยาวชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

2) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน ด้วยการสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน สร้างนิสัยใฝ่รู้ตั้งแต่วัยเด็ก ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรและสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

3) เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับภูมิสังคมควบคู่กับการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬาและศูนย์ทดลองของส่วนราชการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ

4) สร้างปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้มีการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ และปรับปรุงกฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรการภาษีที่เกี่ยวข้อง ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5) จัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชน อย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ทำบทบาทหน้าที่ของตนเองในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561)

กำหนดวิสัยทัศน์ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และมีประเด็นหลัก 3 ประการ คือ

- 1) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย
- 2) เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา

กำหนดประเด็นการปฏิรูปเร่งด่วน คือ **พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่** ที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ **พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่** เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ สำหรับการศึกษาและเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีคุณภาพ

กำหนดมาตรการหลัก คือ รมรณรงค์ให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่มีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม กำหนดมาตรการรอง 4 ประการ คือ 1) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ 2) พัฒนาห้องสมุดชุมชน ให้กระจายอย่างทั่วถึงในลักษณะห้องสมุดมีชีวิต 3) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ ที่หลากหลาย มีคุณภาพและกระจายอย่างทั่วถึง เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 4) ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชน ท้องถิ่น สังคม เพื่อเอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ ระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชนท้องถิ่น

ทศวรรษแห่งการอ่าน

จากผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าคนไทย อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป อ่านหนังสือ น้อยลง จากปี 2548 ที่เคยอ่านร้อยละ 69.1 ปี 2551 อ่านลดลงเหลือร้อยละ 66.3 โดยเด็กหันไปดูโทรทัศน์มากขึ้น และคนไทยอ่านหนังสือในปี 2548 เพียง 51 นาทีต่อวัน ปี 2551 ลดเหลือ 39 นาทีต่อวัน ทำให้เกิดความตระหนักและตื่นตัวในการเร่งกระตุ้นให้ประชาชนหันมาอ่านหนังสือมากยิ่งขึ้น อีกทั้งมีการผลักดันจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้ง 32 องค์กร ในปี 2552 คณะรัฐมนตรีได้มีการพิจารณาให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ โดยในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2552 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี กล่าวผ่านรายการ “เชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกฯ อภิสิทธิ์” กล่าวถึงนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนว่า ได้ร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการสร้างพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนเพราะเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต โดยจะใช้สวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร และในหัวเมืองใหญ่ๆ ของประเทศไทย มีการปิดถนนให้เด็กเดินและทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์เพิ่มขึ้น และเปิดพื้นที่สื่อรณรงค์เรื่องการส่งเสริมการอ่าน การประกาศวาระแห่งชาติ ในเรื่องการอ่าน การสนับสนุนโครงการหนังสือเล่มแรกเพื่อให้ประชาชนทุกครอบครัวปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของเด็กตั้งแต่แรกเกิด โครงการคลื่นวิทยุสีขาวที่เป็นรายการสำหรับเด็กและเยาวชน

คณะรัฐมนตรีมีมติ วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2552 เห็นชอบให้ 1) การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ 2) กำหนดให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปีซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันรักการอ่าน 3) กำหนดให้ปี 2552 – 2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน 4) กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกลไกขับเคลื่อนการส่งเสริมการอ่านให้เกิดเป็นรูปธรรม

คณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นรองประธาน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นกรรมการ กำหนดยุทธศาสตร์ 3 ข้อ คือ 1) ยุทธศาสตร์การทำให้คนไทยทุกคนมีความสามารถด้านการอ่าน 2) ยุทธศาสตร์การสร้างนิสัยรักการอ่าน 3) ยุทธศาสตร์การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศแห่งการอ่าน

กำหนด 5 แผนงาน 1) แผนงานรณรงค์สร้างนิสัยรักการอ่าน 2) แผนงานเพิ่มสมรรถนะการอ่าน 3) แผนงานสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมการอ่าน 4) แผนงานเครือข่ายความร่วมมือการอ่าน 5) แผนงานการวิจัยและพัฒนาเพื่อการอ่าน

กำหนด 6 มาตรการ 1) ด้านส่งเสริมการสร้างนโยบายและการมีส่วนร่วม 2) การสร้างความตระหนักรู้การอ่าน 3) สร้างความเข้มแข็งเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการอ่าน 4) การสร้างบุคลากรเพื่อส่งเสริมการอ่าน 5) การบริหารจัดการทรัพยากรการอ่าน 6) การวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการอ่าน

กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด (ภายใน พ.ศ. 2561) 1) เป้าหมายที่ 1 ประชากรวัยแรงงานที่เป็นผู้รู้หนังสือในระดับใช้งานได้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 97 เป็นร้อยละ 99 2) เป้าหมายที่ 2 ประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป สามารถอ่านออกเขียนได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 92.64 เป็นร้อยละ 95 3) เป้าหมายที่ 3 ค่าเฉลี่ยในการอ่านหนังสือของคนไทยเพิ่มขึ้นจากปีละ 5 เล่มต่อคน เป็นปีละ 10 เล่มต่อคน 4) เป้าหมายที่ 4 แหล่งการอ่านได้รับการพัฒนาและเพิ่มจำนวนให้สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมทุกตำบล ชุมชน อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 5) เป้าหมายที่ 5 การสร้างภาคีเครือข่ายการอ่าน เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายคนไทยได้รับการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการรู้หนังสือภายในปี 2555

แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ 2 : พ.ศ. 2553 – 2555

จากวิกฤตเศรษฐกิจและการเงินของโลกทำให้เศรษฐกิจของไทยได้รับผลกระทบ รัฐบาลจึงมีมาตรการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจที่รวดเร็วทันต่อสถานการณ์ และได้จัดทำ “แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง 2555” ซึ่งเป็นโครงการลงทุนภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ 2 เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง ผ่านการลงทุนของรัฐควบคู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านนั้นกระทรวงศึกษาธิการจัดทำ โครงการห้องสมุด 3 ดี (หนังสือดี บรรณารักษ์ดี บรรณารักษ์ดี) โดยปรับปรุงห้องสมุดในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาและห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ ทั้งทางด้านกายภาพ (ปรับปรุงอาคารสถานที่ห้องสมุด) และทรัพยากรสารสนเทศ (หนังสือ/สื่ออิเล็กทรอนิกส์) และการสร้างบรรยากาศ (กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน) และพัฒนาบุคลากรห้องสมุด

มาตรการด้านภาษี

ปี 2554 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยการยกเว้นราชการ (ฉบับ 515) พ.ศ. 2554 ยกเว้นภาษีเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการอ่าน เพื่อให้บุคคลธรรมดาสามารถนำค่าใช้จ่ายที่ได้บริจาคให้แก่สถานศึกษาของราชการและเอกชนเพื่อใช้ในการจัดหาหนังสือหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการอ่าน มาหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ 2 เท่าของที่จ่ายจริง แต่เมื่อรวมกับรายจ่ายที่จ่ายไปเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อสนับสนุนการศึกษาสำหรับโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการให้ความเห็นชอบแล้ว ต้องไม่เกินร้อยละสิบของเงินได้พึงประเมิน หลังจากหักค่าใช้จ่ายและหักลดหย่อนนั้น

สำหรับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ให้ยกเว้นสำหรับเงินได้เป็นจำนวนสองเท่าของรายจ่ายที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลได้จ่ายให้แก่สถานศึกษาของทางราชการและเอกชนเพื่อใช้ในการจัดหาหนังสือหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการอ่าน ไม่ว่าจะได้จ่ายเป็นเงินหรือทรัพย์สิน แต่เมื่อรวมกับรายจ่ายที่จ่ายไปเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อสนับสนุนการศึกษาสำหรับโครงการที่กระทรวงศึกษาธิการให้ความเห็นชอบ และรายจ่ายที่จ่ายไปเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างและการบำรุงรักษาสวนเด็กเล่น สวนสาธารณะ หรือสนามกีฬาของเอกชนที่เปิดให้ประชาชนใช้เป็นการทั่วไป โดยไม่เก็บค่าบริการใดๆหรือสนามเด็กเล่น สวนสาธารณะหรือสนามกีฬาของทางราชการแล้ว ต้องไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิก่อนหักรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะหรือเพื่อการสาธารณประโยชน์ และรายจ่ายเพื่อการศึกษาหรือการกีฬา

และให้ยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล สำหรับเงินได้เป็นจำนวนร้อยละหนึ่งร้อยของรายจ่ายที่ได้จ่ายไปเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาหนังสือหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมการอ่านสำหรับหอสมุดหรือห้องสมุดของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น เฉพาะในส่วนที่ไม่เกินห้าหมื่นบาทในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี

2) ผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายส่งเสริมการอ่าน

ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน คือ กลไกการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ สภาพการอ่านของเด็กไทยและคนไทย และปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมการอ่าน

กลไกการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

กระทรวงศึกษาธิการ

นับตั้งแต่ประเทศไทยร่วมมือกับองค์การยูเนสโกในการจัดกิจกรรมด้านการอ่านเพื่อเฉลิมฉลองปีหนังสือสากล พ.ศ. 2515 โดยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อจัดงานปีหนังสือระหว่างชาติ 2515” และต่อมาพัฒนาเป็น “คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ” เพื่อจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และจัดทำโครงการประกวดหนังสือดีเด่นนั้นเป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นส่งเสริมให้คนไทยสนใจหนังสือและการอ่านเพิ่มมากขึ้น

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐบาลนั้น กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการอ่านของประเทศ โดยในระยะเริ่มต้นเน้นที่ การอ่านออก เขียนได้ และทักษะการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง มีหน่วยงานที่รับนโยบายไปดำเนินการต่อ คือ กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทำให้มีการยุบเลิก 3 หน่วยงานนี้และกำหนดให้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน) รับผิดชอบในส่วนของการศึกษาในระบบโรงเรียน ส่วน กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ต่อมาพัฒนาเป็น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัด สำนักงาน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) รับผิดชอบการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียน

(พ.ศ. 2515 – พ.ศ. 2541)

การส่งเสริมการอ่านในระบบโรงเรียน

การส่งเสริมการอ่านในระบบโรงเรียน นอกจากเน้นที่การอ่านออก เขียนได้ และทักษะการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องแล้ว กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการยังได้ส่งเสริมการอ่านโดย จัดทำหนังสือเสริมการอ่านในสาขาวิชาต่างๆ นำวรรณกรรมเยาวชนจากประเทศต่างๆ มาแปลเป็นภาษาไทยเผยแพร่แก่นักเรียนทั่วประเทศ (ต่อมาเมื่อสำนักพิมพ์เอกชนมีความเข้มแข็ง มีการแปลและจำหน่ายวรรณกรรมสำหรับเยาวชนแพร่หลายมากขึ้น กรมวิชาการจึงยกเลิกโครงการนี้) ประกาศรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาเรียนในวิชาภาษาไทย เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2525 เพื่อให้โรงเรียนพิจารณาเลือกใช้เสริมการเรียนรู้เพื่อประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดทำโครงการรณรงค์เพื่อการส่งเสริมการอ่านใน พ.ศ. 2528 มีการเผยแพร่เทคนิคการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างกว้างขวางในโรงเรียนทั่วประเทศ ประกอบด้วย การประชุมปฏิบัติ การรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การประกวดการอ่านร้อยแก้ว การสัมมนาระดับชาติว่าด้วยการรณรงค์เพื่อพัฒนาการอ่าน และใน พ.ศ. 2535 ได้เริ่มโครงการ ศูนย์พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการอ่านภาษาไทยและนิสัยรักการอ่าน เพื่อเป็นแหล่งกลางทางด้านวิชาการด้านการเรียนการสอนภาษาไทย ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการจัดกิจกรรมในเขตการศึกษา 12 เขต และกรุงเทพมหานคร

ในด้านการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้สนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกโรงเรียนในสังกัดมีห้องสมุดสำหรับให้นักเรียนใช้เป็นแหล่งค้นคว้า และเสริมทักษะด้านการอ่านให้มีประสิทธิภาพมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 และใน พ.ศ. 2535 ได้จัดทำ “มาตรฐานขั้นต่ำห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา” ประกอบด้วยมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมิน ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการพัฒนาห้องสมุด

(พ.ศ. 2542 – 2551)

ด้านการส่งเสริมการอ่าน

พ.ศ. 2542 นับตั้งแต่รัฐบาลประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาได้มีการตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการอ่านตลอดจนการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องตลอดปี 2542

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนของสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และได้กำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านไว้ในหลักการของหลักสูตร คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ และในจุดหมายของหลักสูตรกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่าน คือ 1) มุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า 2) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เป็นปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา มีกิจกรรมรณรงค์ที่สำคัญ คือ “วางทุกงาน อ่านทุกคน” ให้โรงเรียนดำเนินการโดยจัดเตรียมสถานที่ และจัดหาหนังสือ และสร้างบรรยากาศและจัดเวลาตอนเช้าอ่านหนังสืออย่างน้อยวันละ 15 นาที

และใน พ.ศ. 2546 นี้สำนักพัฒนาวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ริเริ่มโครงการ **โรงเรียนในฝัน** เป็นโรงเรียนดีประจำอำเภอ เพื่อสร้างโรงเรียนต้นแบบของการบูรณาการปฏิรูปการศึกษา ส่งเสริมเด็กให้ได้รับการพัฒนาในระดับมาตรฐานใกล้บ้าน และการระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการร่วมจัดการศึกษา

หนึ่งในวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ที่เกี่ยวกับการอ่าน คือ นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยต้องพัฒนาให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน มีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ มีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์

โดยมีแผนการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน คือ 1) แผนพัฒนาคุณภาพนักเรียนและกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิต สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย 2) แผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยปฏิรูปการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน การเรียนรู้แบบบูรณาการ 3) แผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดย พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

พ.ศ. 2549 กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงาน**โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน** โดยผสมผสานกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ของ 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมเป็น 18 กิจกรรมหลักในแผนยุทธศาสตร์และแผนกลยุทธ์การดำเนินงานโครงการ มีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน 3 ประการคือ

1) มุ่งสร้างพื้นฐานค่านิยมที่ดีต่อการอ่านสู่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป กิจกรรม เช่น การรณรงค์และเผยแพร่การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านแทรกเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานทางการศึกษา และสถานศึกษา สนับสนุนโรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รณรงค์การอ่าน จัดทำใบความรู้ และมุมรักการอ่านในกระทรวงศึกษาธิการ จัดงานมหกรรมรักการอ่าน 4 ภูมิภาค จัดประกวดนักเรียน ครู ผู้บริหาร และโรงเรียนรักการอ่าน

2) มุ่งพัฒนาห้องสมุด/แหล่งเรียนรู้ กิจกรรม เช่น พัฒนาประสิทธิภาพบุคลากรที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาห้องสมุดสมัยใหม่เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเข้ามาใช้บริการห้องสมุดเพิ่มมากขึ้นอย่างสม่ำเสมอ การสร้างเครือข่ายโรงเรียนแกนนำพัฒนาห้องสมุดและส่งเสริมการอ่าน ประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนหนังสือ/สื่อการอ่านและการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน กิจกรรมการอ่านสู่สายใยรักในครอบครัว การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ในกระทรวงศึกษาธิการ

3) มุ่งเผยแพร่วิสัยทัศน์จากการอ่านพระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และประชาสัมพันธ์โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน กิจกรรมเช่น ร่วมมือกับภาคเอกชนจัดกิจกรรมกระตุ้นส่งเสริมการอ่าน เช่น กิจกรรมเด็กไทยรวมใจอ่านถวายเป็นหลวง 60 ล้านเล่ม ประชาสัมพันธ์กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำเอกสารนโยบาย มาตรการ แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการอ่านเผยแพร่แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน เผยแพร่วิสัยทัศน์การอ่านและการเรียนรู้ และจัดซื้อพระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มอบให้แก่ห้องสมุดประชาชนยอดเยี่ยมระดับภาค และห้องสมุดโรงเรียนรักการอ่านยอดเยี่ยมระดับเขตพื้นที่การศึกษา

พ.ศ. 2551 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และพัฒนาไปสู่การจัดทำ **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551** เพื่อแก้ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาคุณภาพผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนดเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ

หลักสูตรแกนกลางได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนที่เกี่ยวกับการอ่านและการเรียนรู้ คือ จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน

คือ เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ และแนวทางสำหรับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการในการจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดย 1) จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและชุมชน 2) จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน จัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ 3) เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน 4) ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ 5) ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 6) จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดคุณลักษณะด้านการอ่านไว้ในสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คือ สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิด เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

ด้านการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้

พ.ศ. 2543 กรมวิชาการได้จัดสร้าง ศูนย์พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จังหวัดละ 1 แห่ง (โรงเรียน) เพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน มีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรสารสนเทศ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อเป็นโรงเรียนตัวอย่างในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของท้องถิ่น และเป็นแหล่งข้อมูลการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่มีคุณภาพ ซึ่งใน พ.ศ. 2543 มีศูนย์ฯ 76 แห่ง รวมกับศูนย์พัฒนากิจกรรมส่งเสริมการสอนภาษาไทยและนิสัย รักการอ่าน ที่สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2535 อีก 11 แห่ง รวมเป็น 87 แห่ง

พ.ศ. 2544 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดทำ “คู่มือการพัฒนาห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้สู่มาตรฐาน” ขึ้นเพื่อให้โรงเรียนที่พัฒนาห้องสมุดผ่านเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 แล้ว ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับที่สูงขึ้น

พ.ศ. 2546 สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำแนวทางการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียน และแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ สำหรับใช้ในโรงเรียนในโครงการโรงเรียนในฝัน

พ.ศ. 2551 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ จัดทำ โครงการห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบในโรงเรียน โดยปรับปรุงพัฒนาห้องสมุดในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาให้เป็นห้องสมุดที่มีความพร้อม

และสามารถเป็นต้นแบบได้ทั้งด้านบรรยากาศ บุคลากร กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และทรัพยากรห้องสมุด
ดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันเป็นรุ่นที่ 4 มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการแล้วทั้งสิ้น 137 โรงเรียน

(พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน)

ด้านการส่งเสริมการอ่าน

พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ประกาศรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลา สารการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จำนวน 44 เล่ม แบ่งเป็น ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 -3 จำนวน 10 เล่ม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 -6 จำนวน 10 เล่ม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 12 เล่ม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 12 เล่ม

สืบเนื่องจากรัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย คือคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการ ประกาศเรื่อง การดำเนินการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) เพื่อประกาศจุดเน้นและแนวทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอ่านนั้น กำหนดไว้ดังนี้

1) ด้านความสามารถ และทักษะของผู้เรียน กำหนดให้นักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 - 3 มีความสามารถอ่านออก (มุ่งพัฒนาความสามารถในการรับรู้และเข้าใจความหมายของคำ ประโยค ข้อความสั้นๆ เรืองราวจากสื่อต่างๆ ตามระดับชั้นของผู้เรียน) กำหนดให้นักเรียนชั้นประถมปีที่ 4 - 6 มีความสามารถอ่านคล่อง (มุ่งพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเสียงชัดเจนถูกต้องตามหลักเกณฑ์การอ่านในระยะเวลาที่เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน และสามารถจับใจความของเรื่องที่อ่านได้) กำหนดให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และกำหนดให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีความสามารถในการแสวงหาความรู้เพื่อการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

2) คุณลักษณะ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีคุณลักษณะนิสัยตามพัฒนาการของแต่ละช่วงวัย ได้แก่ เป็นผู้ใฝ่ดี ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการศึกษาและการทำงาน

3) แนวทางการจัดการเรียนรู้ โดย ใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียน และเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ การแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมในการจัดการเรียนรู้

พ.ศ. 2554 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนด แนวทางการดำเนินงานแผนงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและพัฒนาห้องสมุด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2554 – 2561 เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการ

อ่านและพัฒนาห้องสมุดให้มีความสอดคล้องกันทั้งในหน่วยงานส่วนกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน และให้ตอบสนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองและทศวรรษแห่งการอ่าน โดยกำหนดเป้าหมายด้านคุณภาพผู้บริหาร คุณภาพครู คุณภาพนักเรียน คุณภาพโรงเรียน ในส่วนของเป้าหมายสำหรับนักเรียนนั้นกำหนดให้ภายในปี 2561 นักเรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีนิสัยรักการอ่านอย่างยั่งยืนและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ นักเรียนมีความสามารถในการประเมิน เลือกรับ และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม นักเรียนทุกคนมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของการใช้ห้องสมุด และนักเรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ด้านการพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้

พ.ศ. 2552 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำมาตรฐานห้องสมุดและตัวบ่งชี้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนใช้ปรับปรุงห้องสมุดตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบด้วย มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ เกณฑ์การประเมิน 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านผู้บริหาร มาตรฐานด้านครู (ครูบรรณารักษ์ และครูผู้สอน) มาตรฐานด้านผู้เรียน และมาตรฐานด้านทรัพยากรสารสนเทศ

โครงการโรงเรียนดีประจำตำบล เพื่อให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็กในชนบทท้องถิ่น สอดคล้องกับประเด็นหลักของนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง คือ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการบริหารและจัดการศึกษา โครงการโรงเรียนดีประจำตำบลเป็นการพัฒนาโรงเรียนในท้องถิ่นชนบทให้มีความพร้อมสามารถให้บริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพ และเอื้อต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาพิเศษ และเป็นศูนย์รวมหรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความเชื่อมั่นและส่งบุตรหลานเข้าเรียน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านนั้น กำหนดให้โรงเรียนดีประจำตำบลมีห้องสมุดที่มีคุณภาพ มีห้องคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตที่ทันสมัยสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้

การส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชนทั่วไป

ในส่วนของศึกษานอกระบบโรงเรียน กรมศึกษานอกโรงเรียน (ต่อมาพัฒนาเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) ได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรู้หนังสือและการศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการอ่านและการรู้หนังสือแก่ประชากรในชนบท ได้แก่ การจัดนิทรรศการ “วันการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติ” ใน พ.ศ. 2520 และนิทรรศการ “วันการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบ” ใน พ.ศ. 2522 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีหลายรูปแบบ คือ 1) การสอนให้คนอ่านออกเขียนได้ เพื่อให้มีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ โครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน และโครงการศึกษาต่อเนื่อง 2) การจัดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชนจังหวัด (ปัจจุบันมี 63 แห่ง) ห้องสมุดประชาชนอำเภอ (ปัจจุบันมี 694) ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” (จัดสร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.

2534 เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 36 พรรษา เรื่อยมาจนปัจจุบันมีจำนวน 82 แห่ง) ห้องสมุดเคลื่อนที่ วิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ 3) การสอนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น โครงการฝึกอบรมต่างๆ เพื่อให้ความรู้ด้านวิชาชีพ และให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

นอกจากบทบาทหน้าที่ดังกล่าวแล้วในด้านการส่งเสริมการอ่าน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ยังได้เพิ่มปริมาณวัสดุการอ่าน โดย 1) ขอรับบริจาคหนังสือจากประชาชน โดยตั้งตู้รับบริจาคหนังสือตามแหล่งชุมชนต่างๆ การเคาะประตูตามบ้านด้วยการนัดหมายล่วงหน้า การรณรงค์ตามสื่อสารมวลชนต่างๆ 2) ชักชวนให้วัดพุทธศาสนาจัดตั้งที่อ่านหนังสือในวัดเพื่อบริการแก่ชุมชนรอบๆ 3) จัดตั้ง “มูลนิธิหนังสือดีสู่ชนบท” เพื่อกระตุ้นให้บริษัทผลิตหนังสือหันมาสนับสนุนผู้อ่านในชนบท และยังได้จัดพิมพ์หนังสือที่ได้รับการเลือกสรรเพื่อเสนอให้มีการจัดพิมพ์หรือบริจาคหนังสือดังกล่าวแก่ผู้อ่านในชนบท 4) จัดสร้างห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นช่องทางการอ่านอีกทางหนึ่ง

งานมทรรวมการอ่าน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพเชิญหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน จัดงานมทรรวมการอ่าน มาตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เพื่อรณรงค์และสร้างความตระหนักด้านการอ่าน แก่เด็ก เยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป โดยในพ.ศ. 2552 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นเจ้าภาพเชิญหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน จัดงาน **มทรรวมรักการอ่าน เทิดมหाराชนี** ระหว่างวันที่ 14 – 16 สิงหาคม 2552 ทุกจังหวัดพร้อมกันทั่วประเทศ เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (วันคล้ายวันพระราชสมภพตรงกับวันที่ 12 สิงหาคม) เป็นกิจกรรมแรกเพื่อส่งเสริมการอ่านสืบเนื่องจากที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้ปี 2552 – 2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน ในการนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาพระราชทานรายชื่อหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชนไทย 6 เรื่อง มาয়ักรกระทรวงศึกษาธิการเพื่อเชิญไปเผยแพร่และส่งเสริมให้มีการอ่านและการศึกษาอย่างแพร่หลาย ได้แก่ 1) พระอภัยมณี 2) รามเกียรติ์ 3) นิทานชาดก 4) อิเหนา 5) พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน 6) กาพย์เห่เรือ โดย เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้เผยแพร่ **สืบทอดวิถีสร้างนิสัยรักการอ่าน** ใน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยสังเคราะห์จากพระราชนิพนธ์ เรื่อง **แม่** ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดำเนินการตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ได้แก่ การจัดทำคู่มือแนวทางการดำเนินงานห้องสมุด 3 ดีเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน กำกับ ดูแล การจัดซื้อหนังสือ/สื่อการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านตามโครงการโครงการลงทุนภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ 2 นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการจัดประกวดห้องสมุด 3 ดี ระดับประเทศเพื่อให้ห้องสมุดประชาชนทุกแห่งตระหนักและเห็นคุณค่าในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานห้องสมุดประชาชนสู่การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การส่งเสริมการอ่านโดยหน่วยงานอื่น

นอกเหนือจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว หน่วยงานต่างๆ ทั้งที่เป็นเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ และมติคณะรัฐมนตรี ได้ดำเนินการด้านการส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลาย เช่น

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

เป็นหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตยาสูบและสุราในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี ทำหน้าที่ จุดประกาย กระตุ้น สนับสนุน ประสานความร่วมมือ เพื่อให้คนไทยริเริ่มกิจกรรมหรือโครงการสร้างเสริมสุขภาพโดยไม่จำกัดกรอบวิธีการ หน่วยงานนี้ทำการส่งเสริมการอ่านผ่าน **แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน** กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ดำเนินการมีลักษณะเป็นการให้ทุน อุปกรณ์ หรือสิ่งของเพื่อให้มีการขับเคลื่อนกิจกรรม การวิจัยด้านการส่งเสริมการอ่าน การรณรงค์ สร้างกระแสสังคมและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการสร้างสรรค์สื่ออ่านและสร้างสังคมแห่งการอ่าน เชื่อมประสานกลไกและพัฒนาภาคีเครือข่ายส่งเสริมการอ่านเพื่อผลักดันกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะด้านการส่งเสริมการอ่านที่เหมาะสมกับเด็ก เยาวชน ครอบครัว และสังคมไทย

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน

เป็นแผนงานหนึ่งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมพลังสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ขับเคลื่อนสังคมไทยให้มีจิตสำนึกของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เยาวชนไทยมีคุณภาพสูงขึ้น มีสุขภาวะที่ดีขึ้น และส่งเสริมให้คนไทยทุกวัยมีนิสัยเรียนรู้ตลอดชีวิต มีเป้าหมายสำคัญ คือการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้

สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2548 ณ อาคารศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น 8 ก่อตั้งจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2547 ภารกิจที่สำคัญประกอบด้วย 1) การพัฒนาองค์ความรู้ สร้างต้นแบบและให้บริการแหล่งเรียนรู้ โดยพัฒนาต้นแบบแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ทันสมัย ในรูปแบบ “ห้องสมุดมีชีวิต” ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ **อุทยานการเรียนรู้ต้นแบบและบริการ** ณ อาคารศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ ชั้น 8 โดยส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่าง หนังสือ ดนตรีและสื่อมัลติมีเดีย **อุทยานการเรียนรู้ภูมิภาคต้นแบบ** ณ จังหวัดยะลา เพื่อกระจายโอกาสในการเข้าถึงการอ่านของเด็กและเยาวชนในภาคใต้ โดยเน้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลา สตูล **ศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตต้นแบบในท้องถิ่น** แบ่งเป็นระดับจังหวัดโดยร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด ระดับตำบลโดยร่วมมือกับเทศบาลตำบล ห้องสมุดมีชีวิตต้นแบบในโรงเรียนโดยร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และห้องสมุด

เด็กไทยคิดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่นห้องสมุดประชาชน 2) การพัฒนาต้นแบบแหล่งเรียนรู้บนโลกไซเบอร์ในรูปแบบอุทยานการเรียนรู้เสมือน 3) พัฒนากิจกรรมต้นแบบในการส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชน 4) การขยายผลเพื่อร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เช่น การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์เนื้อหาสาระ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่มีความเป็นไทยอันทรงคุณค่ามาจัดทำเป็นสื่อการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ ที่ตรงกับความต้องการของเด็กและเยาวชน ได้แก่ ชุดนิทานและวรรณกรรมเยาวชนพื้นบ้าน ชุดเกมสร้างสรรค์ การจุดประกายและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการห้องสมุดมีชีวิตและองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาวิชาการ การอบรมและประกวดห้องสมุดมีชีวิต และการอบรมบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน

มูลนิธิซิเมนต์ไทย

มูลนิธิซิเมนต์ไทยเป็นองค์การสาธารณกุศล ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ จึงมุ่งเน้นการดำเนินโครงการและสนับสนุนกิจกรรมที่มีส่วนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่ระดับปฐมวัย รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพของเด็กเยาวชนในด้านต่าง ๆ ทั้งการศึกษา ความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน และการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไปด้วย และมีกิจกรรมสาธารณะอันเป็นความช่วยเหลือเร่งด่วนต่าง ๆ กิจกรรมของมูลนิธิจำแนกออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยหนังสือ 2) การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา 3) การส่งเสริมความสามารถด้านศิลปะ 4) การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม 5) การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและความช่วยเหลือกรณีเร่งด่วนต่างๆ

มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก

เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2544 เป็นหนึ่งในสมาชิกของ The International Board on Books for Young People (IBBY) ได้รับการสนับสนุนจากสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย มีโครงการ เช่น โครงการหนังสือเล่มแรก (Book Start Thailand) วารสารหนังสือเพื่อเด็ก โครงการสนับสนุนห้องสมุดเพื่อเด็กด้อยโอกาส โครงการห้องสมุดในสวน อาสาสมัครนักอ่าน การอบรมการเขียนการวาดภาพประกอบ สนับสนุนโครงการวิจัยด้านการอ่านและวรรณกรรมสำหรับเด็ก เป็นต้น

บริษัทซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน)

มีโครงการส่งเสริมการอ่าน เช่น โครงการโรงเรียนรักการอ่าน (ร่วมมือกับสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร) โครงการค่ายครอบครัวสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ โครงการค่ายส่งเสริมการอ่านการเรียนรู้ในส่วนภูมิภาค โครงการชุมชนรักการอ่านส่วนภูมิภาค โครงการประกวดหนังสือดีเด่นรางวัลเชว่นบุ๊คอวอร์ด โครงการกล้าวรรณกรรม โครงการค่ายการ์ตูน 7 -11 ถอดรหัสนักวาดการ์ตูนในฝัน เป็นต้น

โรงแรมโอเรียนเต็ล

ส่งเสริมการอ่านผ่านทางการจัดทำรางวัลซีไรต์ ซึ่งเป็นรางวัลที่ให้แก่นักเขียนดีเด่นในภูมิภาคอาเซียน เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2522

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน ได้แก่ ห้องสมุดเสริมปัญญา ห้องสมุดชุมชนโรงเรียนวัดเลขาธรรมกิตติ จังหวัดนครนายก สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดทำห้องสมุดและซื้อหนังสือ ตลอดจนคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูล

ธนาคารกรุงไทย

มีโครงการหนังสือดีสำหรับเยาวชน คัดเลือกโดย ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ประธานกรรมการบริหารของธนาคาร คัดเลือกจากรายชื่อหนังสือที่อยู่ในผลงานวิจัยแนะนำหนังสือดี หนังสือที่ได้รับรางวัลวรรณกรรม หนังสือของนักเขียนที่มีชื่อเสียง และหนังสือแนวส่งเสริมความคิด จำนวน 121 เล่ม มอบให้แก่โรงเรียนที่ธนาคารอุปถัมภ์ นอกจากนี้ยังได้ร่วมมือกับพันธมิตร เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย มูลนิธิซีเมนต์ไทยมอบหนังสือสมทบมุมหนังสือดีสำหรับเยาวชนเพิ่มเติม

บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด

มีโครงการ เช่น โครงการหนังสือเล่มโปรดบุ๊คคลับ “เด็กไทยรวมใจอ่านถวายเป็นหลวง 60 ล้านเล่ม” คัดค้านักเรียนที่เป็นยอดนักอ่าน เป้าหมายให้เด็กไทยอ่านหนังสือให้ได้ 60 ล้านเล่ม ภายในปี 2549 และในปี 2550 ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการจัด โครงการหนังสือเล่มโปรดบุ๊คคลับ ปีที่ 7 “เด็กไทยรวมใจอ่านถวายเป็นหลวง 80 พรรษา”

สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย

มีกิจกรรมด้านการส่งเสริมการอ่าน เช่น การจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติและสัปดาห์หนังสือนานาชาติ การจัดเทศกาลหนังสือเด็กและเยาวชน การจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้แก่สมาชิก จัดตั้งมูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

มีโครงการเพื่อสนับสนุนการอ่าน เช่น โครงการสำรวจความสนใจในการอ่านของไทยมุสลิม 4 จังหวัดภาคใต้ โครงการปรับปรุงห้องสมุดโรงเรียนมัธยมในส่วนกลางให้ได้มาตรฐาน โครงการอบรมนักเรียน

ช่วยงานห้องสมุด โครงการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ โครงการคัดเลือกห้องสมุดดีเด่น โครงการวิจัย บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เป็นต้น

สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

มีโครงการ เช่น โครงการสัมมนานักอ่านสัญภูมิภาค เสวนาทางวิชาการด้านการอ่าน เป็นต้น

สมาคมนักแปลและล่ามแห่งประเทศไทย

มีกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการแปล

สภาพการอ่านของเด็กไทยและคนไทย

ผลการสำรวจสถิติการอ่านของประชากรไทย โดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2551 พบว่า คนไทยอายุ 6 ปีขึ้นไปมีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 66.3 ลดลงจากปี 2548 ที่มีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 69.1 แต่มากกว่าปี 2546 ที่มีสถิติร้อยละ 61.2

ในด้านรายละเอียดผลการสำรวจปี 2551 เด็กอายุ 6 – 14 ปี มีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 81.5 เยาวชนอายุ 15 – 24 มีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 78.6 คนวัยทำงาน อายุ 25 – 59 มีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 64.3 คนวัยสูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไปมีอัตราการอ่านหนังสือร้อยละ 39.3 หนังสือที่อ่านมากที่สุดคือหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 71.0 รองลงมา คือ นวนิยาย/การ์ตูน/และหนังสืออ่านเล่น ร้อยละ 38.8 รองลงมาคือนิตยสาร ร้อยละ 35.4 โดยเด็กอายุ 6 – 14 ปี อ่านแบบเรียน/ตำราเรียนตามหลักสูตรมากที่สุด ขณะที่คนวัยอื่นอ่านหนังสือพิมพ์มากที่สุด เวลาที่ใช้ในการอ่านหนังสือเฉลี่ย 39 นาทีต่อวัน โดยเยาวชนอายุ 15 – 24 ปีมีอัตราการอ่านหนังสือสูงสุด 46 นาทีต่อวัน

ในด้านเขตพื้นที่ของประชากรที่อ่านหนังสือ พบว่า กรุงเทพมหานคร มีร้อยละการอ่านหนังสือสูงที่สุด รองลงมาคือประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ส่วนประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีอัตราการอ่านหนังสือน้อยที่สุด และในด้านระดับการศึกษาของประชากรที่อ่านหนังสือ พบว่า ประชากรที่มีระดับการศึกษาอุดมศึกษาขึ้นไปมีระดับการอ่านหนังสือมากที่สุด (ร้อยละ 95.6) รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา (ร้อยละ 85.8) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 83.4) ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษามีร้อยละการอ่านหนังสือน้อยที่สุดเพียง ร้อยละ 15

คนไทยอายุ 6 ปีขึ้นไปที่อ่านหนังสือช่วงนอกเวลาเรียน/นอกเวลาทำงานทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีจำนวน 3.2 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.1 ของผู้อ่านหนังสือทั้งสิ้น

จากการสำรวจความคิดเห็นของประชากรอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปเกี่ยวกับการรณรงค์ให้คนรักการอ่านหนังสือพบว่า วิธีการรณรงค์ที่ได้รับการเสนอแนะมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ หนังสือควรมีราคาถูกลง

หนังสือควรมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ ควรมีห้องสมุดประจำหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมให้พ่อแม่ปลูกฝังให้เด็ก รักการอ่านหนังสือ และภาษาที่ใช้ในหนังสือควรถูกใช้ภาษาต่างๆ สื่อก็คงทุกคนสามารถเข้าใจได้

ผลการศึกษาศถานการณ์การอ่านและดัชนีการอ่านหนังสือของคนไทย ปี 2552 โดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ พบว่าคนไทยใช้เวลาอ่านหนังสือเฉลี่ยวันละ 94 นาทีต่อวัน โดยผู้ที่อายุน้อยกว่า 20 ปีใช้เวลาว่างในการอ่านมากที่สุดเฉลี่ย 115 นาทีต่อวัน ขณะที่คนอายุ 49 ปีขึ้นไป ใช้เวลาว่างอ่านน้อยที่สุด เฉลี่ย 75 นาทีต่อวัน

ผลการสำรวจพฤติกรรมการอ่านหนังสือ สำรวจโดยสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ **สำรวจผู้ร่วมงานมทรรมรักการอ่าน ปี 2552** พบว่า หนังสือที่ชอบมากที่สุดคือ หนังสือเกี่ยวกับความรู้ รองลงมาคือหนังสือบันเทิง หนังสือการ์ตูน นวนิยาย และนิตยสาร เวลาที่ใช้ในการอ่านเฉลี่ยต่อวัน มากที่สุดคือ 16 - 30 นาที รองลงมา คือ มากกว่า 60 นาที และ 31- 60 นาที การส่งเสริมการอ่านที่ได้รับการเสนอแนะมากที่สุด คือ ปลูกฝังการอ่านให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง รองลงมา คือ หนังสือควรมีราคาถูก และหนังสือควรมีเนื้อหาที่น่าสนใจ

อัตราการรู้หนังสือของประชากร จากข้อมูลของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พบว่า ในปี 2550 มีอัตราร้อยละ 99.4 ปี 2551 มีอัตราร้อยละ 99.9 ปี 2552 มีอัตราร้อยละ 99.7

ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาด้านการอ่านจากผลทดสอบของ The Programme for International Student Assessment (PISA) จัดทำโดย Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) ซึ่งวัดความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนอายุ 15 ปี พบว่าในปี 2546 เด็กไทยมีคะแนน 420 ปี 2549 มีคะแนน 417 ปี 2552 มีคะแนน 421

ปัญหาและข้อจำกัดในการส่งเสริมการอ่านของไทย

ในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ต่างดำเนินงานด้านการส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลาย แต่ยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ มีความร่วมมือกันบ้างในลักษณะของการเข้าไปให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนโรงเรียนในด้านการบริจาคหนังสือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาห้องสมุด ทำให้ไม่เกิดพลังผลักดันการอ่านสู่ประชาชนในทุกกลุ่ม ทุกวัยเท่าที่ควร

นอกจากนี้หากนโยบายส่งเสริมการอ่านมีความชัดเจนตั้งแต่จากระดับรัฐบาล และมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องทำให้ผลของนโยบายสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ดังเช่นในปี 2546 ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการ ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมต่อเนื่องจนถึงปี 2548 พบว่าพฤติกรรมการอ่านหนังสือนอกเวลาเรียนและเวลาทำงานของประชากรไทยมีอัตราเพิ่มมากขึ้น

ในส่วนของการนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนถึงสามหมื่นกว่าโรงเรียน ในการส่งเสริมการอ่าน จำเป็นต้องพัฒนาลักษณะทางกายภาพให้มีความพร้อม เช่น การมีห้องสมุดที่มีทรัพยากรห้องสมุดที่มีจำนวนเพียงพอแก่ความต้องการของทั้งนักเรียนและครู มีเนื้อหาที่น่าสนใจ นอกจากนี้หากผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของการส่งเสริมการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด และเป็นผู้นำในการพัฒนาและทำให้บุคลากรในโรงเรียนตระหนักว่าการส่งเสริมการอ่านและพัฒนาห้องสมุดมีความสำคัญ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นหน้าที่ของครูทุกคน ไม่ใช่เพียงครูภาษาไทย หรือบรรณารักษ์เท่านั้น จะส่งผลให้การนำนโยบายส่งเสริมการอ่านลงไปสู่ภาคการปฏิบัติสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

3) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการอ่าน

เป้าหมายการส่งเสริมการอ่าน

จากแนวทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทัน การสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน การสร้างนิสัยใฝ่รู้ตั้งแต่เด็ก ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรและสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการสร้างปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นอกจากนี้นโยบายการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) ที่กำหนดคุณลักษณะของคนไทยยุคใหม่ ได้แก่ มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกำหนดให้มีการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายหนึ่งคือการเพิ่มระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาหลักของนักเรียน

ตลอดจนเป้าหมายและตัวชี้วัดที่กำหนดโดยคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ประชากรวัยแรงงานที่เป็นผู้รู้หนังสือในระดับใช้งานได้ในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 99 ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปสามารถอ่านออกเขียนได้เป็นร้อยละ 95 และอัตราการอ่านหนังสือของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นปีละ 10 เล่มต่อปี และแหล่งการอ่านได้รับการพัฒนาและเพิ่มจำนวนให้สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมทุกตำบล ชุมชน อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการอ่าน

จากเป้าหมายดังกล่าวข้างต้นควรกำหนดแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ด้านการกำหนดยุทธศาสตร์

1. รัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาและการอ่าน

2. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันและตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต

3. จัดทำนโยบาย แผนการดำเนินงาน และจัดตั้งสถาบันรับผิดชอบด้านการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ และดำเนินงานด้านการพัฒนาหนังสือและการส่งเสริมการอ่านอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การผลิตหนังสือที่ดีมีคุณภาพ การสนับสนุนและพัฒนานักเขียน/นักแปล ผู้ผลิตและจัดทำหนังสือ การส่งเสริมสนับสนุนสำนักพิมพ์โดยเฉพาะสำนักพิมพ์ขนาดเล็กในด้านต้นทุนการผลิต การกระจายหนังสือ การพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหนังสือและการส่งเสริมการอ่านตลอดจนบุคลากรที่รับผิดชอบห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ และวิจัยและพัฒนาด้านการอ่านและการผลิตและพัฒนาหนังสือ ตลอดจนการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านแก่เด็กและประชาชนทั่วไป

4. จัดตั้งศูนย์หรือสถาบันเพื่อศึกษาพัฒนาการของเด็กและเยาวชนในด้านการเรียนรู้และการอ่านออกเขียนได้และศึกษาวิจัยด้านการอ่านของประชาชน และมีการทดสอบและประเมินผล

5. จัดตั้งสถาบันพัฒนาสื่อส่งเสริมการอ่าน การเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

6. จัดตั้งสถาบันการแปลแห่งชาติ เพื่อจัดแปลและเผยแพร่ความรู้ วรรณกรรมจากประเทศต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีหนังสือดี มีคุณภาพ และหลากหลายอ่าน

7. รัฐบาลควรพิจารณาระบบการตั้งราคาโดยรวมของหนังสือให้ราคาอยู่ในระดับที่เหมาะสมกับผู้บริโภค

8. รัฐบาลใช้ระบบภาษีเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหนังสือและการส่งเสริมการอ่าน เช่น การลดภาษีมูลค่าเพิ่มเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิตหนังสือ การลดภาษีกระดาษ การลดหย่อนภาษีสำหรับบุคคลหรือนิติบุคคลที่บริจาคหนังสือ/สื่อการอ่าน นำภาษีที่เก็บจากธุรกิจสิ่งพิมพ์มาส่งเสริมและพัฒนาการผลิตหนังสือให้มีคุณภาพ

9. รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีงบประมาณด้านการจัดซื้อหนังสือ การซ่อมบำรุง การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และการค้นคว้าวิจัยด้านการอ่านอย่างเพียงพอ

10. ส่งเสริมการอ่านในทุกมิติ ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ และทุกวัย

ด้านการรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน

11. รัฐบาลรณรงค์ส่งเสริมการอ่านผ่านสื่อทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีสื่อต่างๆ ดึงดูดให้เด็กและประชาชนเกิดความต้องการอ่านหนังสือมากขึ้น เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการอ่าน

12. รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเชิงรุกอย่างต่อเนื่องจริงจังทุกกลุ่มเป้าหมาย

13. เผยแพร่ต้นแบบที่ดีในการสร้างนิสัยรักการอ่าน และประสบผลสำเร็จจากการอ่านในทุกกลุ่มอายุ และยกย่องให้กำลังใจนักอ่านและนักเขียน ผู้ผลิตหนังสือ

14. สร้างกระแสการอ่านในรูปของการรณรงค์ จัดงานมหกรรมรักการอ่านที่ประชาชนมีส่วนร่วม หรือกำหนดวันอ่านแห่งชาติ เป็นต้น

15. หน่วยงานรัฐบาลทุกแห่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสนับสนุนการอ่าน สนับสนุนให้บุคลากรในหน่วยงานอ่านหนังสือและแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับหนังสือ

ด้านการพัฒนาแหล่งการอ่านและทรัพยากรการอ่าน

16. จัดห้องสมุดและแหล่งการอ่านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของประชาชน ทั้งความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาไทย และแหล่งความรู้สำหรับนักเขียน

17. พัฒนาห้องสมุดให้มีคุณภาพและทั่วถึงทั้งในเมืองหลวง ในท้องถิ่นและชุมชน โรงเรียน มหาวิทยาลัย ห้องสมุดสำหรับผู้พิการทางสายตา

18. พัฒนาห้องสมุดต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรห้องสมุด

19. จัดให้มีระบบหมุนเวียนหนังสือเพื่อประหยัดงบประมาณในการซื้อหนังสือสำหรับห้องสมุดที่มีงบประมาณไม่เพียงพอ

20. ใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นเครือข่ายเพื่อเข้าถึงเยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น

21. จัดสรรงบประมาณการจัดซื้อหนังสือให้เพียงพอ

22. ส่งเสริมให้มีการผลิตหนังสือ/สื่อการอ่านและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และการคัดเลือกหนังสือที่ดีมีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการเข้าห้องสมุด

23. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูล ให้มีการดาวน์โหลดหนังสือมีคุณภาพ มีแหล่งสนับสนุนข้อมูล เทคนิคการอ่าน การเขียน การแปล

ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านการผลิต พัฒนาหนังสือและการส่งเสริมการอ่าน

24. สร้างผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิต พัฒนาหนังสือและการส่งเสริมการอ่าน

25. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีหลักสูตรการผลิตและพัฒนาหนังสือและการส่งเสริมการอ่าน เช่น การผลิตหนังสือ การบรรณาธิการต้นฉบับ หลักสูตรบรรณาธิการแนวใหม่ การพัฒนาการเขียน การแปล

ด้านการพัฒนาทักษะและความสามารถในการอ่าน

26. จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนโดยเน้นการอ่านและการเขียนบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อยกระดับทักษะการอ่านของนักเรียน และทำให้ครูทุกคนตระหนักเห็นความสำคัญของการสอนอ่านและการเขียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ของนักเรียน

27. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และรู้จักเลือกรับ ประเมิน และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม

28. ส่งเสริมให้นักเรียนอ่านหนังสือที่มีคุณภาพ เช่น วรรณกรรมระดับโลก วรรณกรรมสำหรับเยาวชน เพื่อส่งเสริมความรู้ ความคิดที่กว้างขวางและในเชิงลึก และให้มีการพูดคุย/แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

จากหนังสือที่อ่าน เพื่อให้นำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการเข้าใจและยอมรับฟังความคิดเห็น
ของผู้อื่น

